

Iz mljekarstva stranih zemalja

Dipl. inž. Zaharije Milanović, Novi Sad
Institut za prehrambenu industriju

NEKI ELEMENTI PROIZVODNJE I ORGANIZACIJE MLEKARSKE INDUSTRIJE U NIZOZEMSKOJ (Nastavak)

4. Diskusija i zaključna razmatranja

Mlekarska industrija Nizozemske koja se već nekoliko vekova nalazi u stalnom prosperitetu određena je nekim osnovnim karakteristikama: a) proizvodnja mleka je osnova industrije, a proizvođač osnovni faktor svakog udruživanja i u preradi mleka; b) prirodni uslovi su još od najranijeg vremena opredeljivali mlekarstvo na izvoz; c) sistem pripreme kadrova, koji je potpuno prilagođen potrebama industrije, kako u praktičnom tako i u naučnom pogledu; d) razvijena kooperativnost koja je omogućila visoku podelu i racionalizaciju rada i u uslovima sitnog poseda, i e) sistem regulativnih mera koje su prepreka za bilo kakvo rešavanje problema na račun drugog i u isto vreme predstavljaju veliki stimulans za stalne napore na usavršavanju metoda rada i proizvodnje.

Treba posebno naglasiti jednu crtu udruživanja i kooperativnosti koja je ostala još iz prvih dana nastajanja industrije mleka. To je potpuna dobrovoljnost u pristupanju bilo kakvoj kooperaciji ili udruženju i pravo da se u svakom momentu po izmirenju svojih obaveza iskoči iz udruženja. Međutim, uprkos takvim pravima istupanje se po pravilu nikad ne dešava, a raspuštanje ili reorganizacija kooperativa ili udruženja je gotovo nepoznato. Ovo bi se moglo objasniti činjenicom da se kooperacije i udruženja osnivaju uz istovremenu visoku podelu rada tako da bi istupanje iz jedne asocijacije bez pristupanja drugog značilo u stvari poslovni kraj za svakog člana.

Iako u udruživanju vlada potpuna sloboda, a organizacije su potpuno samostalne, ipak sve su one jednovremeno međusobno visoko zavisne i samim tim nesamostalne. Evo nekih primera. Farmeri su vlasnici ili zakupci zemlje i potpuno samostalni i slobodni da organizuju svoje poslovanje na najveću svoju korist. I baš zbog toga oni će je uvek organizovati tako da samom organizacijom svoje proizvodnje dođu u zavisan položaj od ostalih i da se sloboda svede samo na pravu formalnost. Iako su farme dosta velike u poređenju s našim privatnim sektorom, naročito u smislu proizvodnje mleka, zbog stanja na međunarodnom i domaćem tržištu kao i zbog velike razlike u produktivnosti male i velike proizvodnje, one nemaju nikakve šanse ako same organizuju preradu i plasman svog mleka. Zbog toga farmeri organizuju svoje kooperativne velike fabrike. Tako se odmah vrši specijalizacija proizvodnje i time održava visoka produktivnost; svi farmeri proizvode mleko, ali ga prerađuju kroz jedan zajednički pogon.

Kooperacija je tako organizovana da farmeri imaju utoliko veću cenu mleka ukoliko pogon efikasnije radi. Zbog toga se oni ne ustežu da svoju fabriku organizuju tako da daje što veću rentabilnost u poslovanju, tj. da isplaćuju što veće cene. Zbog prednosti specijalizacije i koncentracije oni se ne ustežu da zatvore svoju fabriku i da je priključe drugoj, ako im to donosi bolju

realizaciju mleka, ili da izvrše strogu podelu rada unutar ili između fabrika. Ima se utisak da je sve podređeno organizaciji, ali ona nije statička i birokratska, već proističe iz svakodnevnog rada. To niukom slučaju ne znači da je ona labilna ili podložna čestim menjanjima. Od osnivanja generalnih promena kao da nema, ali su stalno prisutne promene usavršavanja kao rezultat dugih studija i proveravanja. Tako se obezbeđuje pozitivno delovanje tradicije, ali se eliminiše njena statičnost.

Po logici da je dobra organizacija osnov svakog uspeha pa i uspešnog postojanja, mlekarstvo je organizovano na više načina i u više pravaca. Na prvi pogled izgleda da je strancu nemoguće da sagleda sve moguće oblike organizovanja jedne grane, u ovom slučaju mlekarske industrije. Ipak, nije teško uočiti da ima mnogo oblika organizovanja koji se često i preklapaju, ali su logični i svi zasnovani na podeli rada u ekonomsko-tehnološkom procesu poslovanja grane, koja je u konačnoj instanci pretvorena u jedinstvenu ekonomsku poslovnu zajednicu. Iako svako konkuriše svakom, ipak u isto vreme svako zavisi od svakog i svako pomaže svakom. Drugačije rečeno opšti interes se ogleda u pojedinačnom interesu i obrnuto.

Na određenoj užoj teritoriji više desetina, stotina, a često i nekoliko hiljada farmera proizvodi mleko i po toj logici oni su konkurenti jer su upućeni na iste kupce. Još krajem prošlog veka uočena je štetnost takve konkurentnosti, pa je ubrzo eliminisana kooperacijom, tj. izgradnjom modernih velikih zajedničkih fabrika. Tako sada svi farmeri dobijaju za mleko jednakog kvaliteta jednaku cenu uz mogućnost da se takmiče na bazi smanjenja troškova svoje proizvodnje. Međutim, na jednom širem terenu pojavljuje se nekoliko desetina fabrika koje proizvode isti sir, odnosno iste proizvode i pošto su upućeni na iste kupce oni su u konkurentnom odnosu. I ova konkurencija je eliminisana kooperacijom. Sada se udružuje više fabrika, obično regionalno, koje vrše podelu rada i to ne samo u smislu podele asortimana, jer je to od manjeg značaja i ne može da bude trajna osnova kooperacije odnosno ne dovodi partnere u tehnološku zavisnost, već pre svega u pogledu raspodele pojedinih faza rada. Tako nastaje osnivanje zajedničkih službi za snabdevanje celokupnim materijalom koje fabrike troše, za negovanje i prodaju gotovih proizvoda, zatim za unapređenje i kontrolu tehnološkog procesa i kvaliteta proizvoda, za knjigovodstvo, za obrazovanje kadrova, za korišćenje kapitala (banke), i dr. Ovakva podela je omogućila da se stvore specijalizovane institucije za niz delatnosti koje bi fabrike pojedinačno obavljale mnogo skuplje i s manje uspeha, a što doprinosi povećanju cena mleka koju dobija farmer, inače vlasnik kooperativne mlekarne. I dalje, u zemlji je stvoreno desetak kooperativnih saveza, potpuno nezavisnih i konkurentnih, kao i niz drugih organizacija potrebnih za poslovanje mlekarar, ali je i njihova konkurentnost eliminisana organizacijom i kooperacijom u nacionalnim okvirima. Svi provincijski savezi su objedinjeni u nacionalnu federaciju, i to je logično i proističe iz duha kooperativnog pokreta. Međutim, kooperativne organizacije udružene u kooperacionu federaciju druge dve koje udružuju privatne proizvođače mleka i mlečnih proizvoda objedinjene su u nacionalnim okvirima u jedinstvenu organizaciju i saradnju po svim za zemlju važnim pitanjima, pa čak i u slučaju osnivanja i finansiranja jedinstvenog naučnoistraživačkog instituta koji radi na unapređenju tehnologije.

U vezi s tim je interesantna i činjenica da mlekare po pravilu ne neguju i ne lageruju proizvode, već ih ubrzo posle izrade isporučuju specijalizovanim preduzećima za doradu, pakovanje, lagerovanje i prodaju odnosno izvoz. Iako su ova preduzeća osnovana od strane grupa fabrika, osnivači nisu obavezni da svoje proizvode plasiraju preko svojih organizacija. Fabrike biraju kupca na osnovu trenutnog interesa, iako su stimulirane da idu preko svoje organizacije i da se brinu o njenom poslovanju na osnovu interesa koji proističe iz uloženog kapitala. Sve takve organizacije su na unutaršnjem pa i spoljnom tržištu veliki konkurenti i posluju potpuno samostalno. Ipak, oni imaju nacionalnu organizaciju za međusobnu kooperaciju i unapređenje svoje delatnosti, tako da se holandski proizvodi van zemlje javljaju pod jednim zaštitnim znakom i isporučuju po jedinstvenim cenama za jednak kvalitet.

Nije teško uočiti iz svih gore navedenih primera, kako i iz ranije datih pojedinosti, da je svaka organizacija okrenuta sebi i svom poslovanju. Naime svaka je od njih već samom postavom orijentisana na unapređenje svoje delatnosti i na rešavanje finansijskih problema unutrašnjim sredstvima, a ne na tržištu na račun drugih. I još jedno treba uočiti, a to je da je farmer osnova celokupnog tehnološkog i poslovnog procesa, a samim tim on je i faktor stabilnosti poslovanja odnosno amortizacije iznenadnih udara koji se povremeno javljaju na tržištu. Ali on je takođe i korisnik profita koji se ostvaruje u konjunktturnim periodima. Sve druge poslovne i tehničke organizacije imaju ulogu transmissije i razvijaju se u granicama koje farmeri i odnosna proizvodnja mleka omogućavaju ili zahtevaju.

Ta činjenica da su poslovne organizacije u obezbeđenju što povoljnijeg položaja na tržištu upućene na racionalizaciju sopstvenog rada pruža solidnu i trajnu osnovu za organizaciju službe unapređenja i naučnih istraživanja. Činjenica da je sve podređeno interesima farmera i ovde stimulatивно deluje na udruživanje po svim pitanjima rada na razvoju i unapređenju proizvodnje, tako da samo vrlo velike fabrike imaju svoju službu unapređenja.

Druga osnovna komponenta koja karakteriše mlekarsku industriju Holandije jeste upućenost na eksport. U uvodu izveštaja ovo je izloženo, a ovde bi samo potencirali ovu činjenicu, jer ona određuje mnoga druga kretanja i odnose. Moglo bi se reći da je upućenost na izvoz uticala na specijalizaciju i veliku borbu za što jeftiniju proizvodnju (na bazi racionalne proizvodnje) i konkurentnost na spoljnom tržištu, jer je politika Nizozemske kao agrarne zemlje bila protivu agrarnog protekcionizma. Organizacija inspekcije i kontrole kvaliteta takođe je u potpunoj saglasnosti s naglašenim izvozom iz ove zemlje.

Službe unapređenja proizvodnje, a pre svega za naučnoistraživački rad, za kontrolu kvaliteta proizvodnje i za školovanje i usavršavanje kadrova nisu mogle da budu obuhvaćene u ovom delu, pa će biti prikazane u jednom od narednih napisa.

Reference

1. Berg, G. van den, Lična informacija za vreme posete »Friziskom kooperativnom mlekarском exportnom savezu« (FRICO) u Leeuwardenu, 1967.
2. Bond van Cooperatieve Zuivelfabriken in Friesland, Leeuwarden, Varslag 1959. & 1965. (Poslovni izveštaj Saveza mlekarских fabrika).
3. Graaf, A. W. de, Rukovodioc tehnološke službe Kooperativnog mlekarskog saveza u provinciji Friesland, lične konsultacije za vreme posete Savezu, laboratorijama, i fabrikama, 1967.
4. Fonds Nederlandse Veefokkerij, »The Dairy Herd of the Netherlands«, The Hague (Informacija Udruženja Holandskih odgajivača stoke).
5. Foreign Information Service of the Ministry of Agriculture, »Agriculture in the Netherlands«, The Hague 1962.
6. Frens, A. M., Dairy Cattle Feeding Problems and their Study in the Netherlands, »Dairying in the Netherlands«, 1953.
7. Landbouw-economisch Instituut & Centraal Bureau voor de Statistiek, »Landbouwcijfers 1966«, The Hague 1966. (Statistički pregled poljoprivrede).
8. Lolkema, H., direktor Holandskog instituta za mlekarstvo (NIZO) Ede, lične konsultacije, 1967.
9. Productschap vor Zuivel, »Statistisch Jaaroverzicht 1965«, The Hague (Statistički pregled mlekarstva).
10. Raadsveld, C. W., Mass Protein Testing of Milk, Dairy Eng. July 1961.
11. Roosenschoon, C. F., »Dairy Cooperation in the Netherlands«, F. N. Z. The Hague 1953.
12. Schelhaas, H., Nederlandse Melk- en Zuivelregelingen«, F. N. Z. The Hague 1964. (Holandski propisi za mleko i mlekarstvo).
13. Spits, A., »New Land — The Ziderzeeworks«, The Society for making Holland better known abroad.
14. Wiersma, J. P., »Erf en Wereld« (Farmyard and World)), Leverman-Drachten Leeuwarden 1959.

Vijesti

Na svojoj sjednici, održanoj dne 7. III 1968. upravni odbor Udruženja je razmotrio i prihvatio ovaj Pravilnik o ocjenjivanju mlječnih proizvoda.

P R A V I L N I K

STRUČNOG UDRUŽENJA MLJEKARSKIH RADNIKA SR HRVATSKE O OCJENJIVANJU MLJEČNIH PROIZVODA

Čl. 1 SVRHA OCJENJIVANJA

Ocjenjivanje mlječnih proizvoda na osnovu ovog Pravilnika ima svrhu:

1. pripremiti poduzeća za redovito i obavezno ocjenjivanje kvalitete mlječnih proizvoda;
2. ustanoviti sastav i svojstva mlječnih proizvoda, da bi na osnovu rezultata ocjenjivanja rukovodeći i operativni radnici u poduzećima poduzimali potrebne mjere za otklanjanje pogrešaka, bolje iskorištenje sirovina, poboljšanje i ujednačenje kvalitete, i proširenje asortimana proizvodnje;
3. sistematski prikupljati podatke o proizvodima u cilju izrade, ispravaka i nadopuna propisa i internih normativnih akata (tehnološke instrukcije, uput-